

Gökboet i London och Umeå

I Verandan kan mycket ur livets teater iscensättas. Som längtan efter kärlek, eller frustration och ilska över nya murar som obönhörligt stänger ute alla "annorlunda".

Krönika i [SocialPolitik nr 4 2010](#) | Text: Leif Stenberg | [Prenumerera](#)

[singlepic id=426 w=170 h=437 float=left] Den umeåbaserade teatergruppen Tro, hopp och kärlek har besökt London. Det unika med gruppen är dess sammansättning. Alla skådespelare har upplevt månens baksida, till vilken de gjort resor i ensamhet utan att ha kontakt med jorden. Nu har de kommit fram och menar sig ha något att förmedla om livet, de har valt teatern som sättet att berätta för andra.

Medlemmarna har i de flesta fall gjort livslånga karriärer på fångelser, hos psykiatrin, på parkbänkar som hemlösa eller bland dem som i folkmun kallas "utvecklingsstörda".

Ett av de viktigaste syftena med resan är att driva teaterprojektet med arbetsnamnet Verandan framåt. Hur ska karaktärerna som gestaltas utvecklas och förfinas så att pjäsens handling även rymmer budskapet att de som ingår i A-laget har precis samma behov av ömhet och kärlek som alla andra? Kan en längtan efter att få uppleva omtanke till och med vara snäppet mer legitim hos den som ständigt levtt kärlekslöst än den som glidit fram på en räkmacka? Tänka sig att dö utan att ha blivit älskad en enda gång! Alla vet hur det ständigt inträffar, mardrömstanken svindlar.

För att ha råd med resan har alla samlat pantburkar vareviga dag under flera månader enligt en afrikansk metod, som innebär att burkarna kommer till dig, man letar inte efter dem, men man måste ha öppna ögon. Alla har också lagt undan några egna kronor varje månad. Sedan har vi bokat lågprisflyg lång tid i

förväg. Alla har haft något att längta efter under lång tid. Vi bor flera mil utanför centrala London på ett hotell med fyra sängar i varje rum. Där finns mer av det sanna England, vi slipper H&M och Clas Ohlsson i centrala London, som säljer samma saker som hemmavid. Istället besöker vi exotiska matmarknader och saluhallar som finns på promenadavstånd, ibland tror vi oss vara i en marockansk medina och vi äter otroligt gott till anständiga priser.

Under ett arbetspass med pjäsen meddelar Sören att han vill besöka en kyrka för att tända ett ljus för modern som nyligen avlidit och ska begravas i Vindeln i Västerbotten några dagar efter hemkomsten från London. Han vet att när han ska stå vid kistan och ta avsked så kommer sorgen att ta överhanden. Redan nu, när han berättar om det kommer tårarna.

I gruppen bejakas sorgearbete. Vi ajournerar teaterseminariet och några av oss tar en röd dubbeldäckare till närmaste tempel.

Inne i kyrkan, den är katolsk, viskar vi. Sören tänder ett ljus för sin mor. Han har med sig hundvalpen Fido som kryper fram ur parkasen. Ett gosedjur som tröstar när Sören vaknar på nätterna och är ledsen.

Sedan tänder en annan skådis ett ljus för sin mormor som dog för några månader sedan. Hans far försökte mörda honom för många år sedan, han drabbades då av en flerårig psykos. Medicinerna har gett det läkarna kallar en "biverkan", som gjort honom 60 kilo tyngre. Han talar väl om sin mormor, den kvinna som stod honom närmast i livet efter att hans mor gått en för tidig död till mötes.

Ari tänder ett ljus för sin döde far som var alkoholist, faderns drickande ledde till att även Ari blev missbrukare.

Olle, som tillhört psykiatrin i 32 år, knäböjer gracilt framme vid koret och låter den högra handen utföra mjuka rörelser, somliga biskopar skulle bli gröna av avund om de såg hans elegans. Olle är smal, han har långt stripigt hår, man kan tro att han levt bland hemlösa under många år.

Han menar att det inte är tack vare – utan trots – samhället som han nu trappat ner antalet mediciner så att han för första gången på evinnerlig tid kan tänka egna tankar. Hans vrede är stor över alla förlorade år. Nu tackar han gud och vill att hans erfarenheter ska komma andra tillgodo så att färre blir bestulna på sina liv.

Sören smyger efter Olle. Han ställer Fido på räcknet till koret, knäböjer och säger med låg röst "Jesus Krist, Jesus Krist..."

Vi stannar i kyrkan i över en timme. Där finns tid och rum till eftertanke. Kyrkvårdarna, några äldre kvinnor, ger oss ett värdigt bemötande och beklagar sorgen flera av oss bär på. Ari viskar tröstande till Ingmar att vi snart ska möta våra döda och kära i ett liv som är utan ondska.

Därefter tar vi oss tillbaka till vår enkla boning för att fortsätta pjäsarbetet.

Ari beskriver lyckan över att han, en före detta alkoholist, samarbetar med "utvecklingsstörda"

– Det finns en dimension i samarbetet med dem som är befriande och helande. Med den äkthet vi möter dem får vi ett förtroende tillbaka. Även de har varit med om motgångar i livet, då vet de också när de möter ärlighet.

De "utvecklingsstörda" går inte att kommendera, det påverkar den övriga gruppens förhållningssätt. Människornas lika värde gestaltas i Tro, hopp och kärlek.

Inne i London består vårt shoppande mest av inköp av vykort. Övrig kommers går oss förbi. På ett kafé vid Ben Hur används kraften istället till engagerande tal om hur de stora frågorna ska gestaltas på scen.

Knappast någon drömmer om att bli insläppt i det vanliga samhället, den vägen är såpad, inte minst av de många människornas fördomar. Finns det ändå en möjlighet att bli mött med respekt? Om sådant talar vi nätterna igenom. Hur ska teaterscenen bli ett slipat vapen för att nå dit?

Natten innan vi ska åka hem är Aris mobiltelefon borta, vi

letar igenom hela sovlogementet, utan resultat. Sören smyger iväg med Fido och besöker den övriga byggnaden. Hundvalpen nosar och luktar. På andra sidan receptionen, bakom några stolar, hittar han telefonen. Ari blir lycklig.

Sören skrattar, han bär en gul skjorta, på dess rygg står

"Glad

galen

och fullständigt nykter"

Två månader senare:

Intensiva arbetsdagar med repetitioner. Även om mentalsjukhusen är nedlagda sedan länge så berättar skådespelarna dagligen om hur filmen Gökboets översköterska lever därute i samhället – lika förtryckande som tidigare. Alla har sett filmen minst fem gånger.

En av skådespelarna har fått en rekvisition för att hämta ut sängkläder från en affär. Något, troligen hennes romanikläder, gör att butiken vägrar lämna ut varorna. Nästa dag åker halva teatergänget dit, fyllda av tyst vrede, med samma rekvisition. Då lämnas allt ut.

Dagligen berättar de för mig om sådana händelser. Mentalsjukhusens murar är rivna, men ute i samhället byggs ständigt nya och för oss andra osynliga stålväggar. I Tro, hopp och kärlek har de varandra, då blir det lättare att uthärda tyranniet. Ett tag till tvingas de vara döva och stumma som indianen i Gökboet, men inte länge till.

Pjäsen vi repeterar är en del av planen för att synliggöra de nya murarna och berätta om förnedringen.

En lördagsmorgon repeterar vi bara någon timme, sedan blir det grillning av korv, därefter gräddtårta med jordgubbar. En skådis undrar om han kan få kokt korv istället för grillad. Tänderna är så få och trasiga att mjuk kokt korv är att föredra. Några till visar upp tandlösa käkar. För andra medlemmar är åldriga och glappande löständer ett problem, inte minst för svårigheterna att artikulera repliker. Orden sluddrar betänkligt. Enligt lagen har även skådisar i Tro,

hopp och kärlek rätt till god tandhälsa, men det finns kvar tjänstemän med makt i samhället som har en annan uppfattning. Ännu vet vi inte hur problemet ska lösas.

När tårtan är uppäten beger vi oss till operan för att se ett genrep, vi har fått fribiljetter. Ingen har tidigare varit på opera. Efteråt är vi tagna över att det går att sjunga så vackert och högt. I brist på ord börjar några sjunga och ta i från fötterna för att det ska ljuda i piporna. Sedan bullrande skratt. Livets teater.

leif.a.stenberg@telia.com